

PRZEMOC WOBEC DZIECI. Czy wychowywać to stosować przemoc?

Przemoc wobec dzieci obecnie nadal jest uznawana za jeden z trudnych, a zatem i „delikatnych” społecznych problemów. Zastanowienie pojawia się szczególnie w momencie, gdy pojawia się pytanie: czy sytuacja w której rodzic, mając intencję wychowania dziecka, a stosując takie metody jak np.: klaps, krzyki, zamykanie w pokoju, jest czymś co należy zareagować? Czy przemocą można nazwać stosowanie metod, których intencją jest wychowanie, a nie zadawanie cierpienie dziecku?

Aby odpowiedzieć na to pytanie należy przyjrzeć się definicji przemocy w rodzinie. Przemoc jest zjawiskiem wynikającym z działania lub z zaniechania działania człowieka, które charakteryzuje się czterema właściwościami (tzw. kryteria diagnostyczne).¹

Pierwszą jest intencjonalność. Oznacza to, że osoba stosująca przemoc dąży do osiągnięcia swoich celów, potrzeb. Bardzo często cele tej osoby są dobre – np.: aby dziecko postępowało według zasad ustalonych przez rodzica/ów, a więc było grzeczne, usłuchane. Realizacja ich jednak jest niezgodna z prawem, przekonaniem społecznym, a także, co stanowi drugą właściwość: narusza prawa i dobra drugiego człowieka (np.: prawo do nietykliwości fizycznej, godności, szacunku). Trzecim aspektem jest to, iż przemoc powoduje szkody fizyczne i/lub psychiczne. Psychiczne szkody występują zawsze, oznacza to, że stanowią spójną część ze szkodami fizycznymi. Właściwością, która rozróżnia agresję od przemocy, jest to, iż w relacji, w której występuje przemoc, pojawia się znacząca przewaga jednej ze stron nad drugą.²

Ostatnie kryterium w diagnozie zjawiska przemocy wobec dziecka jest szczególnie ważne, ponieważ w przypadku dziecka, dorosły ma zawsze wyraźną przewagę sił. Występuje ona zarówno w sferze fizycznej, psychicznej, materialnej, jak i w statusie społecznym rodziców (np.: sam fakt, że jest osobą dorosłą, czy wysokie stanowisko w pracy) oraz prawnej, jako prawnych opiekunów dziecka.

Według wcześniej podanej definicji działanie zamierzone, skierowane przeciwko dziecku, które narusza jego prawa, jest krzywdzące, naraża jego zdrowie i życie, jest stosowaniem przemocy wobec niego. Nierównowaga sił oraz fakt, że najczęściej osobami stosującymi przemoc są osoby bliskie dziecku (np.: mama, tata, babcia, dziadek, wujek, ciocia), sprawia, że nie ma ono lub ma małą zdolność do samoobrony. Najczęściej, aby krzywda dziecka została przerwana, zauważyć albo usłyszeć musi o niej inny dorosły.

Większość osób nie ma wątpliwości, co do tego, że dziecko doznaje przemocy w sytuacji, gdy słychać ciągle krzyki opiekunów w stosunku do dziecka, gdy jest duszone, bite pięściami, twardymi przedmiotami, kopane, jest przypalane papierosami, jest wykorzystywane seksualnie, czy trafia do szpitala, ponieważ jest niedożywione. Co jeśli rodzic mówi do dziecka „dostałeś dwóje, tylko idioci dostają dwóje”, „albo to zrobisz, albo nie dostaniesz obiadu”, daje klapsa, czy wciąga dziecko w konflikt między rodzicami?

Przemoc wobec dziecka to nie tylko widoczne objawy: urazy fizyczne, zaniedbywanie, czy wykorzystywanie seksualne. Oprócz zachowań, które są karalne w polskim prawie, są również te zachowania, które uważane są często za „metody wychowawcze”. Znamy je wszyscy, a jednocześnie nie patrzymy na nie, jako na stosowanie przemocy wobec dziecka. Mimo, że spełniają wszystkie kryteria diagnostyczne przemocy w rodzinie: naruszają prawa, dobro dziecka, są intencjonalne, powodują szkody psychiczne i fizyczne, występuje przewaga sił.

Powinniśmy pamiętać, że dziecko jest delikatne i podatne na wszelkie formy przemocy, a stosowanie jej wpływa negatywnie zarówno na rozwój poznawczy, intelektualny, emocjonalny, społeczny, na zdrowie, a jego konsekwencje mogą być długofalowe, czyli widoczne nie tylko kiedy jest dzieckiem, ale także kiedy stanie się nastolatkiem, a później -dorosłym. Skutkami takimi mogą być np.: zaburzenia osobowości, depresje, niskie poczucie własnej wartości, stany lękowe, choroby serca, problemy szkolne, problemy wychowawcze, wykazuje zaburzenia jedzenia (np.: niedojada, nadmiernie się objada, wymiotuje).

Poniżej zaprezentowałam cztery podstawowe rodzaje przemocy, z uwzględnieniem tych, które dotyczą dzieci oraz grupę „specyficznych form” krzywdzenia małych dzieci.

PRZEMOC FIZYCZNA

„Jest to celowe lub niecelowe użycie siły wobec dziecka, które powoduje lub z dużym prawdopodobieństwem może spowodować uszczerbek na zdrowiu dziecka, zagrażać jego życiu, rozwojowi i godności”³

- Uszkodzenia ciała
- Zadawanie bólu
- Groźba uszkodzenia ciała

Do tej kategorii zachowań należą m.in.

- Klaps
- Duszenie
- Bicie
- Przypalanie papierosem
- Szarpanie
- Popychanie
- Odpychanie
- Gryzienie
- Przytrzymywanie
- Policzkowanie
- Szczypanie
- Kopanie
- Duszenie
- Nieudzielanie koniecznej pomocy
- Kąpanie dziecka na siłę w wodzie, która jest dla dziecka za gorąca

Do tej kategorii zachowań związanych z pierwszymi latami życia dziecka należą również:

Zespół Munchausena per procura, który polega na wywoływaniu u dziecka objawów choroby. Objawy te są przez opiekuna wymyślone lub przez niego prowokowane, co powoduje zbędne i długotrwałe leczenie, hospitalizowanie, z bezskutecznym leczeniem.

Zespół ten występuje głównie u dzieci poniżej 6 roku życia, a najczęściej u dzieci w wieku około 2 lat, gdyż nie są one w stanie powiedzieć o swoim samopoczuciu i dolegliwościach.⁴

Syndrom Dziecka Potrząsanego, który najczęściej dotyczy niemowląt poniżej 1 roku życia. Jest to ciężki uraz mózgu, który powstaje na skutek potrząsanie dzieckiem, najczęściej w wyniku aktu przemocy, ale może być również skutkiem nieprzemysłanej formy zabawy.⁵

Syndrom FAS (Płodowy Zespół Alkoholowy) jest zespołem zaburzeń wad wrodzonych, dotyczących ciała oraz układu nerwowego (szczególnie mózgu), który pojawia się u dzieci w konsekwencji spożywania alkoholu przez ciężarną mamę.⁶

PRZEMOC PSYCHICZNA

Naruszenie godności osobistej. „Oznacza nie zapewnienie rozwojowo odpowiedniego, wspierającego środowiska, łącznie z dostępnością osoby znaczącej”⁷

Do tej kategorii zachowań należą m.in.

- Poniżanie, wyzywiska, ośmieszanie, stała krytyka (np.: „ty kretynie”, „podnoś wysoko nogi, bo będziesz łamagą, jak twój brat”)
- Grożenie użyciem przemocy fizycznej wobec dziecka lub jego zwierzęcia (np.: „jeśli się nie uspokoisz strzelę ci w łeb”, „jeśli nie wyprowadzisz psa na spacer, wywożę go do lasu i zostawię go tam głodnego”)
- Szantaż
- Straszanie (np.: „zrób to inaczej powiem ojcu, żeby dał ci klapsa”)
- Wywoływanie poczucia winy, obwinianie, krytykowanie (np.: „to wszystko twoja wina”, „zawsze to robisz”, „zawsze jak się czegoś dotkniesz to psujesz”)
- Zawstydzanie
- Angażowanie dziecka w konflikty dorosłych, np.: między rodzicami
- Manipulowanie dzieckiem, w celu realizowania potrzeb osoby dorosłej
- Emocjonalne odrzucenie (np.: „nie przytulaj się do mnie, idź się bawić do swojego pokoju”)
- Brak odpowiedniego wsparcia, uwagi i okazywania miłości
- Faworyzowanie jednego z dzieci w rodzeństwie
- Wymagania i oczekiwania wobec dziecka, które są nieadekwatne do wieku oraz możliwości psychofizycznych, rozwojowych dziecka
- Ograniczanie samodzielności i odpowiedzialności dziecka (np.: nadopiekuńczość)
- Izolacja społeczna: kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z rówieśnikami
- Stawianie dziecka w roli świadka przemocy wobec innych, tzn. widzi stosowanie przemocy wobec jednego z rodziców, ale kiedy bezpośrednio nie doznaje przemocy fizycznej (np.: gdy jest świadkiem przemocy wobec swojego rodzeństwa, dziadków, jednego z rodziców)
- Karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, uwagi
- Domaganie się bezwarunkowego posłuszeństwa i podporządkowania (np.: „nie obchodzi mnie to, że ci smutno, masz tam iść”)
- Ograniczenie snu i pożywienia

PRZEMOC SEKSUALNA

„To włączenie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody i/lub do której z pewnością nie dojrzało rozwojowo i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób i/lub która jest niezgodna z normami prawnymi lub obyczajami danego społeczeństwa.

Z wykorzystaniem seksualnym mamy do czynienia w sytuacji, gdy taka aktywność wystąpi pomiędzy dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem”⁸

Wykorzystywanie seksualne dziecka nie jest tylko związane tylko z bezpośrednim dotykiem, obejmuje również formę bezdotykową.

Do tej kategorii zachowań należą m.in.

- namawiania lub zmuszania dziecka do angażowania się w czynności seksualne;
- wykorzystywania dziecka do prostytucji lub innych prawnie zakazanych praktyk o charakterze seksualnym;
- dotykanie genitaliów dziecka w celu doznania przyjemności seksualnej przez dorosłego lub z innego powodu nie związanego ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem
- zmuszanie dziecka do dotykania genitaliów innej osoby
- zmuszanie dziecka do masturbacji lub do oglądania jej
- penetracja
- pokazywanie dziecku materiałów pornograficznych
- pokazywanie lub zmuszanie dziecka do dotykania genitaliów
- obnażanie dziecka nie związane ze sprawowaniem nad nim opieki
- zmuszanie dziecka do pozowania do zdjęć i filmów o treści pornograficznej
- zachęcanie dziecka do obserwowania lub słuchania aktów seksualnych
- prowadzenie z dzieckiem rozmów na tematy seksualne wykraczające poza edukację seksualną

ZANIEDBYWANIE

Jako jedna z form PRZEMOCY EKONOMICZNEJ

Jest to naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich, a także niezapewnianie odpowiednich warunków niezbędnych do prawidłowo rozwoju dziecka, odpowiedniego odżywiania, bezpieczeństwa, schronienia itd. Zaniechywanie dziecka można podzielić na

3 kategorie: zaniechywanie psychiczne, fizyczne, materialne, które są ze sobą ściśle powiązane.

Do tej kategorii zachowań należą m.in.

- Niezapewnianie dziecku możliwości zaspokojenia potrzeb związanych z odżywianiem, higieną, zdrowiem, edukacją
- Niezaspokajanie potrzeb m.in. miłości, bezpieczeństwa, przynależności
- Rodzice nie rozumieją potrzeb psychicznych dziecka, nie zwracają uwagi na jego uczucia, odczucia, emocje
- Niezapewnianie nadzoru nad dzieckiem, m.in. pozostawianie dziecka samego bez opieki dorosłego, opieka nad dzieckiem pod wpływem alkoholu
- Narażanie dziecka na urazy psychiczne, fizyczne, seksualne
- Brak dbałości o ubranie, higienę, zdrowie, edukację
- Brak kontaktu fizycznego z dzieckiem m.in. nie przytulanie dziecka

Przemoc psychiczną oraz zaniechywanie w przypadku dzieci jest trudno zdiagnozować. Nie należy mimo to pomijać faktu, że ona występuje. Nie wystarczy dziecku nie bić, wykorzystywać seksualnie, aby nie stosować wobec niego przemocy. Dziecko do prawidłowego rozwoju potrzebuje uwagi, miłości, przywiązania do osoby, bezpieczeństwa, zainteresowania, opieki.

Na zakończenie chciałabym dodać, że w diagnozie tego czy przemoc wobec dziecka występuje, pomocna może być myśl Janusza Korczaka „Nie ma dzieci – są ludzie, ale o innej skali pojęć, innym zasobie doświadczenia, innych popędach, innej grze uczuć”. Pomocne może więc być i to, czy zachowania, metody wychowawcze wobec dziecka byłyby stosowane, gdyby chociaż dziecko posiadało równy wzrost z dorosłym. Pamiętajmy, że wychowanie dziecka, nie powinno opierać się na braku szacunku do niego, wykorzystywaniu swojej siły, pozycji, aby osiągnąć cel dorosłego, ponieważ w wychowaniu chodzi o to, aby wychować „rozsądnego dorosłego”. Dziecko uczy się zachowań poprzez obserwację tego jak odnoszą się do siebie dorośli, jak dorośli odnoszą się do niego. Poprzez obserwację uczą się jak się komunikować, jak załatwiać sprawy, jak odnosić się do dorosłych, a jak do innych osób. Traktuj, więc dziecko tak, jakbyś sam chciał być przez nie traktowany oraz reaguj, gdy wiesz, albo istnieje prawdopodobieństwo, że do przemocy wobec dziecka dochodzi.

Przydatne informacje można znaleźć na stronie: <http://jakreagowac.pl/>
„Reaguj na przemoc wobec dzieci. Masz prawo”

Opracowała: *Ewelina Nęcka*

Bibliografia:

1. www.niebieskalinia.org.
2. www.niebieskalinia.org.
3. Fundacja Dzieci Niczyje, *Jak chronić małe dziecko przed krzywdzeniem. Poradnik dla profesjonalistów pracujących z rodzicami z małymi dziećmi*, Warszawa, 2010, s. 3.
4. Fundacja Dzieci Niczyje, *Jak chronić małe dziecko przed krzywdzeniem. Poradnik dla profesjonalistów pracujących z rodzicami z małymi dziećmi*, Warszawa, 2010, s. 4.
5. Fundacja Dzieci Niczyje, *Jak chronić małe dziecko przed krzywdzeniem. Poradnik dla profesjonalistów pracujących z rodzicami z małymi dziećmi*, Warszawa, 2010, s. 6.
6. Fundacja Dzieci Niczyje, *Jak chronić małe dziecko przed krzywdzeniem. Poradnik dla profesjonalistów pracujących z rodzicami z małymi dziećmi*, Warszawa, 2010, s. 5.
7. Fundacja Dzieci Niczyje, *Jak chronić małe dziecko przed krzywdzeniem. Poradnik dla profesjonalistów pracujących z rodzicami z małymi dziećmi*, Warszawa, 2010, s. 4.
8. Fundacja Dzieci Niczyje, *Jak chronić małe dziecko przed krzywdzeniem. Poradnik dla profesjonalistów pracujących z rodzicami z małymi dziećmi*, Warszawa, 2010, s. 4.